

AGATA KOWALSKA-SZUBERT
WILKEN ENGELBRECHT

JE WORDT SLECHTS ÉÉN KEER NEGENTIG

TER INLEIDING

Laten we even kort stilstaan met de levensloop van een gemiddelde Nederlandse of Vlaamse professor. Eerst ben je jarenlang actief, dan word je met je 65e verjaardag met pensioen gestuurd. En dan volgt een soort routine. Je mag een afscheidscollege geven. Misschien wordt er een afscheidsbundel voor je gemaakt. Je wordt geprezen voor wat je in je leven allemaal gepresteerd hebt. Je leerlingen en je opvolgers vertellen over wat je voor de wereld gedaan hebt en waarom je bijdrage voor je vak bijzonder is geweest (of als zodanig wordt beschouwd, althans). Dan word je nog gehuldigd rond je zeventigste, misschien nog rond je vijfenzeventigste en tachtigste. Tegen deze tijd is al het meeste over je verteld: je boeken zijn opgesomd en je bijdragen misschien herdrukt. Nog erger: je leerlingen zijn dan aan het emeritaat toe – er is dus tijd om voor hen een afscheidscollege en de bijbehorende plechtigheden te plannen. En er komen nieuwe generaties onderzoekers of docenten die nooit met je in aanraking zijn geweest – behalve via wat je destijds hebt geschreven.

Elk vak en iedere wetenschappelijke discipline heeft mensen die legendarisch zijn geworden. Ook al zijn ze al jaren emeriti, wordt er nog altijd uit hun werk geput, er wordt nog altijd gebruik gemaakt van hun werken of men wil met hen

---

Dr hab. AGATA KOWALSKA-SZUBERT is verbonden aan de Katedra Filologii Niderlandzkiej (Vakgroep Nederlandse Filologie) van de Universiteit van Wrocław. Zij is ditmaal gastredacteur van deze bundel. Correspondentieadres: Katedra Filologii Niderlandzkiej, Uniwersytet Wrocławski, ul. Kuźnicza 21-22, 50-138 Wrocław, Polen; e-mail: agata.kowalska-szubert@uwr.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5690-7053>.

Prof. Dr. WILKEN ENGELBRECHT is gewoon hoogleraar te Olomouc en te Lublin. Hij is samen met Agata Kowalska-Szubert redacteur van deze bundel. Correspondentieadres: Katedra niderlandistiki FF UP, Křížkovského 10, 771 80 Olomouc, Tsjechië; e-mail: wilken.engelbrecht@upol.cz; Katedra Języka Niderlandzkiego IJ WNH KUL, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Polen; e-mail: wilken.engelbrecht@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9058-8199>.

gewoon nog altijd contact houden. En – bewust of onbewust – wordt hun werk voortgezet door hun collega's en leerlingen van destijds, en van vertegenwoordigers van de volgende generaties wie ze nooit hebben gesproken.

Ongetwijfeld is Jos Wilmots een bijzondere persoon op het veld van de neerlandistiek extra muros. Hoewel hij aan zijn eigen universitaire instelling die vandaag Universiteit Hasselt is, en in de tijden van zijn activiteit minstens twee andere namen¹ droeg, aan zijn studenten voornamelijk lessen Duits gaf, leefde hij zich uit in een heel specifieke nevenwerkzaamheid. Sinds 1971 was hij namelijk de hoofdfiguur achter de zomercursus Nederlandse taal en cultuur, gericht op mensen voor wie Nederlands niet de moedertaal was, zowel studenten als docenten Nederlands extra muros. En dit is wat hij in de loop van vele jaren gedaan heeft: tijdens het academiejaar Duits doceren, in de zomer studenten Nederlands in Hasselt-Diepenbeek ontvangen, en ondertussen hield hij zich bezig met leerboeken Nederlands schrijven en ander didactisch materiaal ten behoeve van het Nederlands als vreemde taal ontwikkelen. Zijn didactische prestaties zijn al eerder opgesomd en daar is hij ook al eerder om in de bloemetjes gezet. Zie bijvoorbeeld de bundels van Bruno De Soomer en collega's (1998) en van Wilken Engelbrecht e.a. (2008). Sinds zijn laatste huldeboek zijn alweer 10 jaar verstreken, en in de tussentijd is Jos Wilmots nog altijd aanwezig in de wereld van neerlandici en andere Nederlandsgezinden. Hij schrijft slechts her en der een artikel ten behoeve van de wetenschap, maar hij blijft actief: in de tussentijd verschijnen zijn boeken (gewijd aan het verleden en aan de toekomst) en ook andere teksten. Ook wetenschappelijk laat hij van zich horen. Ter gelegenheid van de 90^e verjaardag van zijn Poolse collega Norbert Morciniec bood hij een tekst aan. Nog altijd scherp van geest, en actief bij de gedachtewisseling van vakgenoten. Hij is daarnaast erelid van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek² en erelid van Comenius, de vereniging van neerlandici in Midden-Europa, en hij komt regelmatig opdagen op onze vergaderingen online. Kortom: Jos Wilmots is en blijft van ons.

---

¹ De laatste werkgever van prof. Jos Wilmots voor zijn emeritaat was het L.U.C. – het Limburgs Universitair Centrum, de directe voorganger van de UHasselt, en het L.U.C. heette daarvoor nog de Provinciale Hogeschool Hasselt.

² Van dat Jos Wilmots ook voor de IVN een belangrijke rol heeft gespeeld, getuigt ook het verhaal van Jaap Grave; zie aldaar.

---

1. DE TAALKUNDIGE SECTIE

De bundel opstellen die u in handen houdt, is dan ook aan hem gewijd. De auteurs vertegenwoordigen al de voornoemde groepen. Het zijn of zijn oud-collega's met wie hij gedurende zijn beroepsleven heeft samengewerkt, in welke vorm dan ook. Het zijn de leerlingen van hem, de deelnemers aan een van de ruim dertig zomercursussen Nederlands waar hij de leiding aan heeft gegeven. Een paar bijdragen zijn geschreven door vakgenoten die destijds docenten op de voornoemde zomercursussen zijn geweest. Verder zijn het vakgenoten die als collega's in de regio Midden-Europa Jos Wilmots misschien nooit persoonlijk hebben meegemaakt; hun onderzoek is echter als het ware een verlengde van waar Wilmots zich jarenlang mee bezig heeft gehouden. En tot slot zijn het leerlingen van zijn leerlingen die Wilmots z'n leerboeken moesten bestuderen en daar (blijkbaar) plezier in hebben gehad. De meeste teksten zijn een cadeau voor de geest van onze Jubilaris. Er staan er ook enkele bij die hartverwarmend zijn. Omdat ze vanuit en met het hart geschreven zijn.

Aangezien Jos zijn lange leven als wetenschapper vooral aan taalkunde heeft gewijd, begint de bundel met deze sectie. Eerste komen drie emeriti aan het woord. Ludo Beheydt, emeritus hoogleraar van de Université Catholique de Louvain en Europees Eresenator, laat in zijn artikel zijn licht schijnen over de ontwikkeling van leergangen vreemde taal in Vlaanderen. Hij onderstreept het belang van de destijds revolutionaire methodes van Jos Wilmots, die als een van de eerste de nadruk gingen liggen op communicatieve competentie. Jan Pekelder, emeritus hoogleraar van de Sorbonne in Parijs en de Karelsuniversiteit te Praag, bekijkt in zijn artikel over de Vlaamse Westhoek, en wel het nu Franse deel, een heel ander aspect van de taalkunde, namelijk de positie van het West-Vlaams ofwel *Vlamsch* in het huidige Département du Nord, Frans-Vlaanderen.

De volgende artikelen zijn gewijd aan de praktische en comparatieve taalkunde. Willy Vandeweghe, emeritus hoogleraar van de Universiteit Gent en voorheen secretaris van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde te Gent, bekijkt de functies van het voorzetsel in voorzetselvoorwerpen bij adjectieven in het Nederlands, Frans, Pools en Tsjechisch en onderzoekt of er een interne logica van de keus voor een bepaald voorzetsel te ontdekken valt. Ute Boonen, hoogleraar taalkunde te Duisburg, neemt een heel ander probleem bij de kop. Zij bekijkt hoe conversie, ofwel het maken van een woord door verandering van woordsoort en betekenis, maar zonder morfologische markerings, fungeert in het Nederlands, Duits en Afrikaans. Ook het artikel van Camiel Hamans, voorheen werkzaam aan de Universiteit Leiden, en Robert de

Louw van de Adam Mickiewicz-Universiteit in Poznań, is contrastief georiënteerd en onderzoeken hoe *compounding*, ofwel het maken van samenstellingen niet alleen in het Nederlands, maar ook in het Pools voorkomt.

Kateřina Křížová, universitair hoofddocent taalkunde bij de Palacký Universiteit van Olomouc, waar Jos Wilmots in 2003 een eredoctoraat mocht ontvangen, onderzoekt welke woordcombinaties mogelijk zijn met de adjectieven *rijk* en *arm* in het Nederlands en de equivalenten *bohatý* en *chudý* in het Tsjechisch. Marta Kostelecká, hoofd van de vakgroep Nederlands in Brno, gaat vervolgens in op de verstaanbaarheid van beginnende Tsjechische studenten Nederlands (niveau A2) voor moedertaalsprekers van het Nederlands.

Van de zuivere taalkunde verschuift de aandacht vervolgens meer naar het sociolinguïstische aspect. Pavlína Knap-Dlouhá, universitair hoofddocent translatoologie bij de Palacký Universiteit van Olomouc, onderzoekt een thema dat ook Jos Wilmots nauw aan het hart ligt, namelijk de vertaling van realia tussen verschillende talen. Rafał Szubert, professor Duits aan de Universiteit van Wrocław, bekijkt in zijn in het Duits geschreven bijdrage hoe analogie fungeert in metaforen in vaktaal. De sectie wordt afgesloten met een artikel van Matylda Andała, doctoranda te Olomouc, over het relatief recente verschijnsel van inclusief taalgebruik in Nederland.

2. LETTERKUNDE EN CULTUUR

De tweede sectie, gewijd aan letterkunde en cultuur, is wat minder omvangrijk, maar hopelijk niet minder interessant voor de lezers en de jubilaris. De sectie wordt geopend met een enigszins provocatieve overweging van Stefan Kiedroń, hoogleraar en vice-decaan bij de Universiteit van Wrocław, over de mogelijke toekomst van België – valt het land uiteen? Wordt Vlaanderen een onafhankelijke republiek? Of vindt men weer een nieuw “Belgisch compromis”? Réka Bozzay, professor aan de Universiteit van Debrecen, bestudeert in haar bijdrage hoe de Nederlandse kerken systematisch het Gereformeerd College in Debrecen hielpen. Wilken Engelbrecht, hoogleraar bij de Palacký Universiteit van Olomouc en de Katholieke Universiteit Lublin, gaat in op banden tussen de Mariaverschijning in het dorpje La Salette in 1846 en de invloed daarvan op een generatie decadente schrijvers, veelal antiklerikaal, die zich tot het katholicisme bekeerden. Bożena Czarnecka, professor letterkunde aan de Universiteit van Wrocław, doet in haar bijdrage een eerste poging om de receptie van Vlaanderens verreweg bekendste auteur uit de 19^e eeuw, Hendrik Conscience, in het Pools in kaart te

brenge. Barbara Kalla, hoofd van de vakgroep Nederlands en professor letterkunde aan de Universiteit van Wrocław, onderzoekt de relatie tussen het prentenboek *Voorspel van een gebroken liefde* (2006) van de Vlaamse auteur Geert De Kockere met het schilderij *Prologue d'un amour brisé* (1928) van de expressionistische schilder Edgar Tytgat.

De bundel wordt afgesloten met een reeks Varia en een recensie. Agata Kowalska-Szubert, professor taalkunde aan de Universiteit van Wrocław, kijkt in haar bijdrage terug op haar vertaling *Piórem i piórkem* uit 1995 van het 'onvertaalbare' boekje van Jos Wilmots, *Letterlijk en figuurlijk* uit 1973. Doctoranda Anna Witczak uit Wrocław geeft een komisch (en toch enigszins wetenschappelijk onderbouwd) verslag van haar ervaringen met een 'gestolen manuscript'. Emeritus hoogleraar Heinz Eickmans van de Universiteit Essen-Duisburg sluit met zijn vertaling van het gedicht *Min Modersprook* van Heinrich van Arensbergen aan bij de aandacht die Jos Wilmots in de afgelopen decennia ook aan het dialect heeft gewijd. Het drietal Marc le Clercq, voorheen senior beleidsadviseur en waarnemend Algemeen Secretaris bij de Nederlandse Taalunie, Marja Kristel, voorheen administrateur en directeur van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek, en emerita hoogleraar Jelica Novaković-Lopušina, voorheen voorzitter van Comenius, Vereniging voor Neerlandici in Centraal-Europa, geven elk op hun eigen manier uiting aan hun verbondenheid en ervaringen met de jubilaris.

Bij wijze van laatste bijdrage bekijkt Marcin Polkowski, professor letterkunde bij de Johannes Paulus II Katholieke Universiteit Lublin, in zijn recensie de recent uitgekomen eerste twee delen met een Engelse vertaling van het werk van de Fries-Nederlandse heilige Titus Brandsma.

Een bundel rijk aan een grote verscheidenheid van de aangeboden teksten, verschillend qua thematiek, stijl en zwaartekracht van de besproken kwesties. En toch kan men met een gerust geweten stellen dat geen van de hier bewandelde paden Jos Wilmots vreemd zouden zijn. Zelfs het inclusieve taalgebruik niet, hoewel dit een nieuw onderzoeksdomein is. De jubilaris bewijst met zijn leven dat hij altijd voor de inclusiviteit heeft gepleit.

BIBLIOGRAFIE

Engelbrecht, Wilken, en Bas Hamers, redacteuren. *Academicus intimus. Een bundel opstellen van Jos Wilmots, ter gelegenheid van zijn jubileum opnieuw uitgegeven*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2013.

- Engelbrecht, Wilken, en Bas Hamers, redacteuren. *De beste vriend van de zomercursus*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. AUPO Philologica 96, Neerlandica III.
- De Soomer, Bruno, Eric Moonen en Luc Renders, redacteuren. *Kanwelverstan. Festschrift – Feestbundel Jos Wilmots*. Limburgs Universitair Centrum, 1999.
- Grave, Jaap. *De Internationale Vereniging voor Neerlandistiek. Hoe het groeide*. Academia Press, 2022. Lage Landen Studies 15.